

SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSUTSKOTTETS BETÄNKANDE 36/2002 rd

Regeringens proposition med förslag till lag om social kreditgivning, lag om ändring av socialvårdslagen samt lag om ändring av 3 § lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 24 september 2002 en proposition med förslag till lag om social kreditgivning, lag om ändring av socialvårdslagen samt lag om ändring av 3 § lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (RP 142/2002 rd) till social- och hälsovårdsutskottet för beredning.

Utlåtande

I enlighet med riksdagens beslut har grundlagsutskottet lämnat utlåtande (GrUU 43/2002 rd) om propositionen. Utlåtandet ingår som bilaga till betänkandet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- regeringsråd Eija Koivuranta och projektchef Pirjo Sarvimäki, social- och hälsovårdsmi-

- lagstiftningsråd Liisa Lehtimäki, justitieministeriet
- överinspektör Ulla Karhu, handels- och industriministeriet
- specialforskare Arttu Juuti, Konkurrensverket
- forskningschef Juhani Iivari, Forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården
- byråchef Marianne Rikama och skuldrådgivare Pirkko-Liisa Luotonen, Helsingfors stad
- utvecklingschef Rolf Eriksson, Finlands Kommunförbund
- socialpolitisk sekreterare Jukka Pajarinen, Finlands Studentkårers förbund
- projektsamordnare Jukka Lindberg, Talentia
- ombudsman Leena Veikkola, Garantistiftelsen
- styrelseledamot Jyrki Tuominen, Skuldrådgivning r.f.
- företrädare Pirjo Riikka Walta, Totu-ryhmä.

PROPOSITIONEN

I denna proposition föreslås att en lag om social kreditgivning stiftas. Enligt lagförslaget avses med social kreditgivning kreditgivning inom socialvården i syfte att förebygga ekonomisk utslagning och överskuldssättning samt att främja

en persons förmåga att klara sig på egen hand. Social kredit kan beviljas en person som på grund av små inkomster och tillgångar inte har någon annan möjlighet att få kredit på rimliga villkor och som kan klara av återbetalningen av

sådan social kredit som beviljats honom. Innan social kredit beviljas bör sökandens rätt till utkomststöd redas ut.

I propositionen föreslås att räntan på sociala krediter kan vara högst en sådan referensränta som avses i räntelagen. Andra kreditkostnader får inte tas ut för sociala krediter. Ett skriftligt avtal om social kredit ingås mellan kredittagaren och kommunen. Dessutom föreslås att kommunen bör ordna ekonomisk rådgivning och handledning för den som ansöker om och får social kredit vid behov i samband med att krediten beviljas och under återbetalningstiden.

Enligt förslaget kan kommunen ordna social kreditgivning i den omfattning den beslutar. Då kommunen fattar beslut om att ordna social kreditgivning skall den definiera grunderna för beviljandet av krediten med beaktande av vad som

bestäms i denna lag. Kommunen kan verkställa genomförandet av social kreditgivning ensam eller som regionalt samarbete med andra kommuner. På omkostnader som kommunen åsamkas av ordnandet av social kreditgivning tillämpas lagen om planering av och statsandelar för social- och hälsovården, som dock inte tillämpas på utgifter för kreditkapital eller kreditförluster i den sociala kreditgivningen.

I propositionen ingår dessutom förslag till ändring av socialvårdslagen och 3 § lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2003 och avses bli behandlad i samband med den.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft vid ingången av 2003.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmän motivering

Av de orsaker som framgår av propositionen och på grundval av erhållen utredning finner utskottet förslaget behövligt och lämpligt. Utskottet tillstyrker lagförslagen med följande anmärkningar och ändringsförslag.

Social kreditgivning

Social kreditgivning är en ny, frivillig uppgift för den kommunala socialvården. Den sociala kreditgivningen ger den kommunala socialvården ett nytt instrument för att hjälpa människor med små inkomster eller inga inkomster alls, när de hamnat i ekonomiskt trångmål. Den sociala kreditgivningen är en mycket krävande uppgift för socialförvaltningen. Arbetet kräver i stor utsträckning juridiska kunskaper dels inom socialt arbete, dels inom ekonomisk rådgivning och skuldsanering. När det sociala arbetet i kommunerna redan nu belastas av ansträngda ekonomiska resurser, får den bankverksamhet som den sociala kreditgivningen kräver av kommunerna inte inkräkta på det sociala arbetet i övrigt.

Utskottet påpekar att det för en adekvat social kreditgivning krävs både kunskap och kompetens. Det i sin tur kräver att personalen får kompletteringsutbildning och att de personella resurserna de facto utökas. Möjligheterna att anställa ny personal begränsas dock redan nu av bristen på kvalificerad personal. Den kommunala socialförvaltningen bör i dessa frågor biträdas av ekonomi- och skuldrådgivning och ha tillgång till expertis inom kreditgivning och finansiering. Utskottet påpekar att åtminstone små kommuner kan få hjälp i starten av samarbete mellan större regioner.

Lagen om planering av och statsandel för social- och hälsovården tillåter att kommunerna ordnar uppgifter inom ramen för socialvården också genom köp av tjänster, till exempel av en annan kommun eller av någon offentlig eller privat aktör. Social kreditgivning är en uppgift som kommunerna kan komma överens om att ordna till exempel tillsammans eller genom att köpa tjänsten.

Utskottet påpekar att kommunerna i sin instruktion kan föra över beslutanderätten beträffande social kreditgivning på tjänsteinnehavare

som är underställda ett kollegialt organ. Beslutanderätt kan överföras med stöd av 12 § socialvårdslagen.

Den sociala kreditgivningen i förhållande till utkomststöd

Med avseende på de klienter som får sociala krediter är gränsdragningen mellan social kredit och utkomststöd av betydelse. Lagförslaget utgår från att det utreds om den sökande har rätt att få grunddel till utkomststöd, behovsprövat utkomststöd eller förebyggande utkomststöd, innan en social kredit beviljas. Den sociala kreditgivningen får under inga omständigheter ersätta eller inskränka medborgarnas rätt att få utkomststöd, understryker utskottet. Också grundlagsutskottet påpekar i sitt utlåtande att de sociala krediterna inte kan ersätta den rätt till oundgänglig försörjning som var och en garanteras i grundlagen.

Många kommuner lever under ständigt tryck att spara in på utgifterna för utkomststöd. Därför understryker utskottet att den sociala kreditgivningen inte får leda till att kriterierna för förebyggande och behovsprövat utkomststöd stramas åt. Enligt utskottet är det därför nödvändigt att verkställigheten villkoras. Det behövs särskilda anvisningar om detta samtidigt som det måste följas upp att utkomststöd och framför allt förebyggande utkomststöd är det primära valet. Det måste vara klart var gränsen mellan social kredit och utkomststöd respektive förebyggande utkomststöd går. Utkomststöden ges ut för utgifter som är nödvändiga för att klienterna skall klara sig på egen hand. För att inskräpa detta måste social- och hälsovårdsministeriet meddela kommunerna tydliga anvisningar om förhållandet mellan sociala krediter och utkomststöd.

Jämlikhetsaspekter

Det är frivilligt för kommunerna att ordna social kreditgivning. Kommunernas ekonomiska situation och den stora egenfinansieringen kan leda till att tillgången till sociala krediter inte kommer att motsvara efterfrågan i kommunerna.

Även om ett frivilligt system enligt grundlagsutskottet inte strider mot jämlikhetsbestämmelserna i 6 § i grundlagen, kommer invånarna i kommunerna de facto att särbehandlas om bara en del av kommunerna har ekonomiska resurser att tillhandahålla sociala krediter. Så har till exempel rådgivningen i ekonomi- och skuldfrågor visat att särbehandling av invånarna är ett faktum eftersom alla kommuner inte har satsat lika mycket på rådgivningen. Därför är det extra viktigt att statsandelarna fördelas rätt och är tillräckligt stora.

Enligt planerna skall ett projekt starta för genomförandet av den sociala kreditgivningen. Inom ramen för projektet skall rikstäckande anvisningar utarbetas, råd och vägledning ges och utbildning ordnas för personalen ute i kommunerna när den sociala kreditgivningen startar. Utskottet anser projektet nödvändigt och påpekar att projektarbetet också bör innefatta en bedömning av personalresurserna och en utvärdering av hur jämlikhetsbestämmelserna fullföljs inom den sociala kreditgivningen.

Detaljmotivering

Grundlagsutskottet anser att det för klarhetens skull bör sägas ut i 10 § i det första lagförslaget att social kredit inte ersätter vars och ens rätt enligt 19 § 1 mom. i grundlagen att få sin oundgängliga försörjning tryggad. Social- och hälsovårdsutskottet föreslår därför att 10 § i det första lagförslaget kompletteras.

Grundlagsutskottet påpekar vidare att ett beslut som en kommunal myndighet fattar om kreditgivning bygger på ett offentligrättsligt rättsförhållande. I likhet med tvister om kreditavtal avgörs därför tvister om rättsförhållandet av förvaltningsdomstolen. Social- och hälsovårdsutskottet föreslår att 11 § förtydligas på denna punkt.

Dessutom föreslår utskottet en teknisk ändring i 51 § i det andra lagförslaget. Ordet hemort ändras till hemkommun på grundval av lagen om hemkommun (201/1994).

Förslag till beslut

På grundval av det ovanstående föreslår social- och hälsovårdsutskottet

att det tredje lagförslaget godkänns utan ändringar, och

att det första och det andra lagförslaget godkänns med följande ändringar (Utskottets ändringsförslag).

Utskottets ändringsförslag**1.**

Lag om social kreditgivning

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs

1—9 §
(Som i RP)

10 §

Förhållandet mellan den sociala kreditgivningen och utkomststödet

Innan social kredit beviljas skall sökandens rätt att få utkomststöd enligt lagen om utkomststöd (1412/1997) (*utesl.*) redas ut. *Sökandens rätt att få utkomststöd kan inte begränsas eller stödbeloppet sänkas med hänvisning till att sökanden hade haft möjlighet att få social kredit.*

11 §

Ändringssökande

I ett beslut om social kredit som kommunen fattar med stöd av denna lag får ändring sökas hos förvaltningsdomstolen och tvister som gäller ett avtal om social kredit behandlas i förvaltningsdomstolen enligt vad som föreskrivs i 7 kap. socialvårdslagen.

12 §
(Som i RP)

2.

Lag om ändring av socialvårdslagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i socialvårdslagen av den 17 september 1982 (710/1982) 1 § 1 mom., 13 § 1 mom., 16 § 1 och 3 mom., 42 § 2 och 3 mom., 46 § 1 mom., 49 § 1 och 2 mom. samt 50 och 51 §,

av dessa lagrum 13 § 1 mom. sådant det lyder delvis ändrat i lag 736/1992, 16 § 1 mom. och 46 § 1 mom. sådana de lyder i nämnda lag 736/1992 samt 49 § 1 och 2 mom. sådana de lyder i lag 975/1998, som följer:

1, 13, 16, 42, 46, 49 och 50 §
(Som i RP)

51 §

Skall i mål, som gäller social vård, på annat sätt än i besvärsväg sökas avgörande i sådan tvist mellan parter som angår offentligrättslig ersättnings- och betalningsskyldighet eller försörjningsplikt eller härrör från annat offentligrätts-

ligt rättsförhållande, avgörs sådant tvistemål, om inte i lag eller förordning annat forum föreskrivs, av den förvaltningsdomstol inom vars område kommun eller, då sökanden är annan än kommun, sökandens *hemkommun* är belägen

Ikraftträdelsebestämmelsen
(Som i RP)

Helsingfors den 14 november 2002

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Marjatta Vehkaoja /sd
vordf. Timo Ihamäki /saml
medl. Merikukka Forsius /gröna
Tuula Haatainen /sd
Inkeri Kerola /cent
Niilo Keränen /cent
Valto Koski /sd

Päivi Räsänen /kd
Sari Sarkomaa /saml
Arto Seppälä /sd
Marjatta Stenius-Kaukonen /vänt
Raija Vahasalo /saml
Jaana Ylä-Mononen /cent.

Sekreterare var

utskottsråd Eila Mäkipää.

ShUB 36/2002 rd — RP 142/2002 rd